

सूर्य सुवेदीको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्व

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र
सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको
स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको दसौं
पत्रको प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी
सम्भना पौडेल
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर
२०७१

त्रिभुवन विश्वविद्यालय,
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय,
नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर
शोधनिर्देशकको सिफारिस

यस त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय विभाग स्नातकोत्तर दोस्रो वर्षकी छात्रा सम्भना पौडेलले सूर्य सुवेदीको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्व शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार गर्नु भएको हो । परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय, नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

.....

डा. लक्ष्मणप्रसाद गौतम

शोधनिर्देशक

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कीर्तिपुर

मिति: २०७१/११/१३

त्रिभुवन विश्वविद्यालय,
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय,
नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत विश्वविद्यालय क्याम्पसका छात्रा सम्भन्ना पौडेलले त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय विभाग स्नातकोत्तर तहमा नेपाली विषयको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत गर्नु भएको सूर्य सुवेदीको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्व शीर्षकको शोधपत्र स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

१. प्रा.डा.देवीप्रसाद गौतम
विभागीय प्रमुख
२. डा. लक्ष्मणप्रसाद गौतम
शोधनिर्देशक
३. उप.प्रा.ज्ञानु अधिकारी
बाह्य परीक्षक

मिति: २०७१/११/१४

कृतज्ञताज्ञापन

सूर्य सुवेदीको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्व शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनको लागि आदरणीय गुरु डा. लक्ष्मणप्रसाद गौतमको निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । आफ्नो कार्यव्यस्तताका बीच पनि मलाई यो शोधपत्र तयारीका सन्दर्भमा आवश्यक निर्देशन सल्लाह सुझाव एवम् सामग्री सङ्कलनका क्रममा सहयोग गर्नुहुने श्रद्धेय गुरुप्रति म सदा ऋणी रहेकी छु ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयारीका क्रममा आवश्यक पर्ने सामग्रीका साथै महत्त्वपूर्ण मार्गनिर्देशन गर्नुहुने शोधनायक सूर्य सुवेदी तथा उहाँको परिवारप्रति म सदा कृतज्ञ रहने छु । शोधपत्र लेखनका समयमा आवश्यक सल्लाह र सुझाव दिनुहुने गुरु डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल र लीला लुइटेलप्रति म आभारी छु । त्यसैगरी प्रस्तुत शीर्षकमा अध्ययन गर्नका निम्ति स्वीकृत प्रदान गर्नुहुने विभागीय प्रमुख प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम तथा नेपाली केन्द्रीय विभागप्रति म हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

यस शोधकार्यका लागि आवश्यक पुस्तक तथा पत्रपत्रिका सरल र सहज रूपमा उपलब्ध गराई सहयोग गर्ने त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय पुस्तकालय परिवार तथा नेपाली केन्द्रीय विभागको विभागीय पुस्तकालय प्रति म सदा आभारी रहने छु ।

मेरो यो अध्ययनलाई यो क्षणसम्म ल्याई सदैव प्रेरणा, सहयोग र सद्भाव प्रदान गर्नुहुने मेरा पूजनीय हजुरबुवा ऋषिप्रसाद ढुङ्गाना र पिता जयराम पौडेलप्रति सदा ऋणी छु । त्यसैगरी हरेक क्षणमा मलाई यो शोधपत्र लेखनका लागि हरेक पक्षबाट सहयोग र उत्प्रेरणा प्रदान गर्नु हुने श्रीमान् निरञ्जन रिमाल तथा मेरी छोरी निष्ठा रिमालप्रति पनि हृदयदेखि आभार प्रकट गर्न चाहन्छु ।

प्रस्तुत शोधपत्रको तयारीका क्रममा मलाई विभिन्न क्षेत्रबाट सहयोग गर्नुहुने मेरा सहयोगी मित्रहरू सावित्राकुमारी शर्मा, इन्द्रप्रसाद सापकोटा (रसिक), शुभचिन्तक कृष्णप्रसाद घिमिरे प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहन्छु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रको समूचित मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय विभाग कीर्तिपुरसमक्ष पेस गर्दछु ।

शैक्षिक सत्र : २०६७/०६९

मिति : २०७१/११ /१५

त्रि.वि.दर्ता नं. ९-१-२५०-६६-२००३

.....

(सम्भना पौडेल)

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि., कीर्तिपुर

विषयसूची

	पृष्ठ
शोधनिर्देशकको सिफारिस	क
स्वीकृति पत्र	ख
कृतज्ञता ज्ञापन पत्र	ग
विषयसूची	घ
परिच्छेद एक : शोधपरिचय	
१.१ विषय परिचय	१
१.२ समस्याकथन	१
१.३ शोधकार्यको उद्देश्य	२
१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.५ शोधकार्यको औचित्य	५
१.६ शोधकार्यको सीमाङ्कन	६
१.७ सामग्री सङ्कलन र शोधविधि	६
१.८ शोधपत्रको रूपरेखा	६
परिच्छेद दुई : सूर्य सुवेदीको जीवनी र व्यक्तित्व	
२.१ जन्म र बाल्यकाल	७
२.२ शिक्षादीक्षा	८
२.३ पारिवारिक स्थिति	८
२.४ पेसा	९
२.५ भ्रमण, सम्मान र पुरस्कार	९
२.६ स्वभाव र रुचि	९
२.७ लेखनका लागि प्रेरणा र प्रभाव	१०
२.८ प्रकाशित कृतिहरू	११
२.९ सूर्य सुवेदीको व्यक्तित्व	१२
२.९.१ शारीरिक व्यक्तित्व	१२
२.९.२ व्यक्तित्वका विभिन्न पाटाहरू	१२
२.९.२.१ साहित्यिक व्यक्तित्व	१३
(क) कथाकार व्यक्तित्व	१३
(ख) उपन्यासकार व्यक्तित्व	१५

(ग) सम्पादक र अन्तर्वार्ताकार व्यक्तित्व	१६
२.९.२.२ साहित्येतर व्यक्तित्व	१६
(क) जागिरे व्यक्तित्व	१७
(ख) समाजसेवी व्यक्तित्व	१७
(ग) पत्रकार व्यक्तित्व	१८
(घ) राजनीतिक व्यक्तित्व	१९
२.९.३ जीवनी, व्यक्तित्व र साहित्यिक लेखनबीच अन्तर्सम्बन्ध	१९

परिच्छेद तिन : कथाको विधागत स्वरूप

३.१ कथा एवम् उपन्यासको रचनाविधान र कथा विश्लेषणका आधार	२२
३.१.१ कथावस्तु/कथानक	२३
३.१.२ पात्र वा चरित्र	२४
३.१.३ कथोपकथन	२५
३.१.४ परिवेश	२६
३.१.५ उद्देश्य	२६
३.१.६ दृष्टिविन्दु	२७
३.१.७ भाषाशैली तत्व	२८
३.२ निष्कर्ष	२९

परिच्छेद चार : सूर्य सुवेदीको कथायात्रा, प्रवृत्ति र कथासङ्ग्रहको विश्लेषण

४.१ विषय प्रवेश	३०
४.२ सूर्य सुवेदीको कथायात्रा र प्रवृत्ति	३०
४.३ कथा तत्वका आधारमा 'सूर्य सुवेदीका कथा'को विश्लेषण	३२
४.३.१ कथानकका आधारमा 'सूर्य सुवेदीका कथा'को विश्लेषण	३२
४.३.२ पात्रविधानका आधारमा 'सूर्य सुवेदीका कथा'को विश्लेषण	४५
४.३.३ परिवेशका आधारमा 'सूर्य सुवेदीका कथा'को विश्लेषण	५४
४.३.४ उद्देश्यका आधारमा 'सूर्य सुवेदीका कथा'को विश्लेषण	६२
४.३.५ दृष्टिविन्दुका आधारमा 'सूर्य सुवेदीका कथा'को विश्लेषण	६८
४.३.६ भाषाशैलीका आधारमा 'सूर्य सुवेदीका कथा'को विश्लेषण	६९
४.४ निष्कर्ष	७१

परिच्छेद पाँच : दिशाहीन यात्रा उपन्यासको विश्लेषण	
५.१ उपन्यासको परिचय	७२
५.२ सूर्य सुवेदीका औपन्यासिक प्रवृत्तिहरू	७२
५.३ औपन्यासिक तत्वका आधारमा सूर्य सुवेदीको 'दिशाहीन यात्रा' उपन्यासको विश्लेषण	७३
५.३.१. कथावस्तुका आधारमा दिशाहीन यात्राको विश्लेषण	७३
५.३.२. पात्रविधानका आधारमा दिशाहीन यात्राको विश्लेषण	७६
५.३.३. परिवेशका आधारमा दिशाहीन यात्राको विश्लेषण	८३
५.३.४. उद्देश्यका आधारमा दिशाहीन यात्राको विश्लेषण	८४
५.३.५. दृष्टिबिन्दुका आधारमा दिशाहीन यात्राको विश्लेषण	८४
५.३.६. भाषाशैलीगत आधारमा दिशाहीन यात्राको विश्लेषण	८५
५.४ निष्कर्ष	८५
परिच्छेद छ : अन्तर्वार्ता संग्रहको संक्षिप्त विवेचना	
६.१ परिचय	८७
६.२. अन्तर्वार्ताको विवरण	८८
६.३. अन्तर्वार्तामा लेखकहरूको चयन र चयनका आधार	९०
६.३.१ कवि	९१
६.३.२ आख्यानकार	९१
६.३.३ समालोचक	९१
६.३.४ निबन्धकार	९२
६.३.५ विविध विधा	९२
६.४. अन्तर्वार्ताको आयाम	९२
६.५. सोधिएका प्रश्नहरूको विषय सन्दर्भ	९३
६.६ निष्कर्ष	९३
परिच्छेद सात : उपसंहार तथा निष्कर्ष	
७.१ उपसंहार तथा निष्कर्ष	९४
सन्दर्भ सामग्रीसूची	९८